

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kiili, Carita; Mäkinen, Marita

Title: Akateemiset tekstitaidot oppimisessa

Year: 2014

Version: Published version

Copyright: © 2014 Suomen puhe-luki-yhdistys FinRA

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Kiili, C., & Mäkinen, M. (2014). Akateemiset tekstitaidot oppimisessa. *Kielikukko*, 33(4), 8-10.
http://www.parnet.fi/~finra/Kielikukko/Kielikukko_2014-4_netiversio.pdf

Akateemiset tekstitaidot oppimisessa

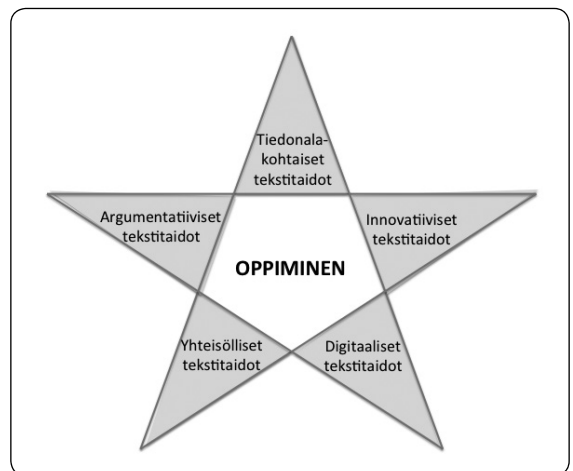
Carita Kiili & Marita Mäkinen

Perinteisesti *luku- ja kirjoitustaidolla* on viitattu yksilön tiedolliseen ja toiminnalliseen kykyyn irrottaa tekstistä informaatiota ja käyttää sitä moniin erilaisiin tarkoituksiin (mm. Gibson & Levin 1975). Teknologisten viestintävälineiden kehittymisen ja informaation tuottamisen, tulkinnan ja välittämisen muotojen uudistumisen myötä on luku- ja kirjoitustaidon rinnalle haluttu etsiä käsitettä, joka nivoo yhteen oppimisen, opetuksen ja alati uudistuvat viestinnän muodot. Valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin (2004) otettiin käyttöön käsite *tekstitaidot*, joilla viitataan paitsi puhuttuihin ja kirjoitettuihin teksteihin, myös ei-lineaarisiin teksteihin, joita ovat muun muassa kuvalliset, äänelliset ja graafiset tekstit. Vuoden 2016 peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden luonnoksessa käsitettä on haluttu edelleen muokata. Uusi käsite *monilukutaidon osaamiskokonaisuus* viittaa monimuotoisen informaation tulkintaan ja tuottamiseen. Tässä artikkelissa pidämme käsitteessä tekstitaidot, jonka ymmärrämme suomennoksena anglosaksisessa kirjallisuudessa yleisesti käytetylle käsitteelle *multiliteracies* (mm. New London Group 2000).

Tekstitaidot ovat tärkeitä oppimisen välineitä, sillä useimmat oppimistilanteet rakentuvat painettujen, digitaalisten tai puhuttujen tekstien varaan. Koulussa oppimista myös osoitetaan lukemalla, kirjoittamalla tai kertomalla luetusta. Tämän vuoksi tekstitaidot ovatkin avain opinnoissa menestymiselle aina perusopetuksesta yliopistoon. Kun hyvä peruslukutaito on saavutettu, saattaa tekstitaitojen kehittymisen tukeminen jäädä koulussa kuitenkin liian vähäiseksi. Yksi syys tähän voi olla

se, että oppimisen kannalta keskeisten tekstitaitojen pohtiminen on jäänyt vähälle huomiolle. Tarvitaan uusia avauksia siitä, miten tekstitaitojen opetusta voitaisiin sisällyttää eri aineiden opetukseen.

Tässä artikkelissa esittelemme akateemisten tekstitaitojen mallin (Kiili, Mäkinen & Coiro 2013), jossa tekstitaitoja tarkastellaan oppimisen ja uuden tiedon luomisen välineinä. Mallissa akateemiset tekstitaidot nähdään viitenä toisiinsa limittyvänä tekstitaitona (Kuvio 1). Näiden toisiinsa limittyvien tekstitaitojen kuvaamisessa hyödynnämme tässä numerossa esiteltyjä historian (Saranen & Jämsen 2014) ja kemian (Tanskanen 2014) oppiaineissa tehtyjä opetuskokeiluja. Jotta nämä esimerkit avautuisivat mahdollisimman hyvin lukijalle, kannattaa edellä mainitut artikkelit lukea ensin.

Kuvio 1. Akateemisten tekstitaitojen malli (Kiili, Mäkinen & Coiro 2013)

Tiedonalakohtaisilla tekstitaidoilla tarkoitetaan eri tieteenaloille tai oppiaineille tyypillisiä kielenkäyttötapoja, käsitteitä ja tiedonrakentamisen tapoja (Shanahan & Shanahan 2008). Tietoa rakennetaan biologiassa, historiassa ja kemiassa hieman eri tavoin. Esimerkiksi historiassa oppilaat voivat rakentaa tietoa menneisyyden tapahtumista tutkimalla ja arvioimalla erilaisia lähteitä. Sarasen ja Jämseenin opetuskokeilussa oppilaat rakensivat ymmärrystä Talvi- ja Jatkosodan tapahtumista tutkimalla esimerkiksi nettilähteitä, Ylen elävää arkistoa ja haastattelemalla sodan kokeneita henkilöitä.

Digitaalisia tekstitaitoja tarvitaan, kun digitaalisia lähteitä ja työkaluja käytetään tiedonhankintaan, uuden tiedon rakentamiseen sekä ideoiden vaihtamiseen yhteisöjen sisällä ja eri yhteisöjen välillä (Kiili, Mäkinen & Coiro 2013). Digitaalisia tekstitaitoja tarvitaan siten esimerkiksi silloin, kun internetiä hyödynnetään tiedonlähteenä tai kun uusia ideoita esitellään ja jaetaan vaikkapa blogeissa. Digitaalisiin tekstitaitoihin liittyy myös erilaisten digitaalisten välineiden hallinta.

Sekä Tanskasen että Sarasen ja Jämseenin esittelemissä opetuskokeiluissa digitaalisten lähteiden ja työkalujen hyödyntäminen oli avainasemassa. Molemmissa kokeiluissa oppilaat käyttivät internetilähteitä oppimisen tukena. Oman digitaalisen oppimateriaalin tai verkkotekstin laatiminen harjoittaa myös oppilaiden digitaalisia tekstitaitoja.

Digitaalisiin teksteihin liittyy usein monimedialisuus. Verkosta löytyy eri muodoissa esitettyä informaatiota: tekstiä, kuvia, ääntä ja liikkuvaa kuvaa. Samoin multimodaalisten teistien tuottaminen vaatii digitaalisten tekstitaitojen hallintaa, kun oppilaat yhdistelevät materiaaliinsa ääntä, kuvia ja videoita.

Argumentatiivisilla tekstitaidoilla tarkoitetaan kykyä tunnistaa, arvioida ja muodostaa väitteitä ja niihin liittyviä perusteluita (Newell ym. 2011). Tanskasen opetuskokeilussa oppilaat harjoittelivat argumentatiivisia teksti-

taitoja, kun heidän piti perustella, miksi juuri tietyn tyyppinen varoitusviesti voisi olla tulevaisuudessa tarpeellinen. Tällainen tarkastelu vaatii kriittistä pohdintaa. Hyvään argumentointiin kuuluu myös asian tarkastelu erilaisista näkökulmista. Sarasen ja Jämseenin historian opetuskokeilussa oppilaat tarkastelivat Talvi- ja Jatkosotaa sodan kokeneiden henkilöiden näkökulmasta muista lähteistä löytyneiden näkökulmien lisäksi. Tanskasen kokeilussa oppilaiden piti puolestaan tuottaa tekstit sekä viranomaisen että toimittajan näkökulmasta.

Yhteisöllisiä tekstitaitoja tarvitaan silloin, kun oppilaat joko pareittain tai pienryhmissä rakentavat merkityksiä lukemalla ja tekstejä tuottamalla (Salminen ym. 2012). Hyvät yhteisölliset tekstitaidot mahdollistavat tekstien tulkinnoista neuvottelemisen, ajatusten kehittelyn ja yhdessä tapahtuvan tiedonrakentamisen (Kiili 2012). Kun oppilas tulkitsee ja tuottaa tekstejä yhdessä muiden oppilaiden kanssa, saattaa hän samalla oppia toisilta uudenlaisia lukemisen - ja tekstin tuottamisen strategioita. Niin Tanskasen kuin Sarasen ja Jämseeninkin opetuskokeiluissa oppilaiden piti tehdä erilaisia sisällöllisiä, kuvallisia ja kielellisiä valintoja. Juuri tällaisista valinnoista voidaan neuvotella yhdessä.

Innovatiivisilla tekstitaidoilla viitataan sellaiseen lukemiseen ja tekstien tuottamiseen, jonka avulla opiskelijat voivat luoda uusia, yllättäviäkin ideoita, hahmottaa asioiden välisiä suhteita tuoreella tavalla ja keksiä uudenlaisia ratkaisuja monimutkaisiin ongelmiin (Gregory & Kuzmich 2005; Wegerif 2010). Oppilaat pääsevät harjoittelemaan innovatiivisia tekstitaitojaan erityisesti silloin, kun heidän tulee ratkaista ongelmia, joihin ei löydy mitään ilmeistä ratkaisua tai vastausta. Tällöin oppilaat joutuvat esimerkiksi yhdistelemään erilaisista lähteistä löytämäänsä informaatiota jollakin uudella tavalla tai soveltamaan lukemaansa aiwan uudenlaisessa asiayhteydessä. Tanskasen opetuskokeilussa oppilaat joutuivat tällaisen tilanteen eteen: Tilanteeseen, jossa leikkaa-liimaa -strategialla ei pitkälle päästä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että eri aineiden opettajien välinen yhteistyö sekä yhtä oppituntia pidemmät tehtäväkokonaisuudet mahdollistavat akateemisten tekstitaitojen monipuolisen harjoittelemisen. Tässä Kielikukan numerossa esitellyt opetuskokeilut ovat tästä oiva esimerkki.

Lähteet:

Gibson, I. & Levin, H. 1975. *The Psychology of Reading*. Cambridge: The MIT Press.

Gregory, G.H., & Kuzmich, L. 2005. Differentiated literacy strategies for student growth and achievement in Grades K–6. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Kiili, C. 2012. Online reading as an individual and social practice. Jyväskylä, Finland: Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research*, 441. <http://dissertations.jyu.fi/studeduc/9789513947958.pdf>.

Kiili, C., Mäkinen, M. & Coiro, J. 2013. Re-thinking academic literacies – Designing multifaceted academic literacy experiences for preservice teachers. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 57 (3), 223–232.

Newell, G.E., Beach, R., Smith, J., & VanDerHeide J. 2011. Teaching and learning argumentative reading and writing: A review of research. *Reading Research Quarterly* 46 (3), 273–304.

The New London Group. 2000. A pedagogy of multiliteracies designing social futures. Teoksessa B. Cope & M. Kalantzis (toim.), *Multiliteracies: Literacy learning and the design of social futures*, 9–74. London: Routledge.

Salminen, T., Nykopp, M., Kiili, C. & Marttunen, M. 2013. Yhteisölliset tekstitaidot oppimisen edistäjinä. Teoksessa P. Jääskelä, U. Klemola, M.-K. Lerkkanen, A.-M. Poikkeus, H. Rasku-Puttonen & A. Eteläpelto (toim.), *Yhdessä parempaa pedagogiikkaa: interaktiivisuus opetuksessa ja oppimisessä*. Jyväskylä,

Finland: Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. 61–70.

Saranen, M & Jämsen, M. 2014. Historian opetusta rikastamassa: Oppilaat oman oppimateriaalinsa tuottajina. *Kielikukka* 4/2014.

Shanahan, T., & Shanahan, C. 2008. Teaching disciplinary literacy to adolescents: Rethinking content-area literacy. *Harvard Educational Review* 78(1), 40–61.

Tanskanen, J. 2014. Atomisemiottiikan avulla monilukutaitoa kemian opetukseen. *Kielikukka* 4/2014.

Wegerif, R. 2010. *Mind expanding: Teaching for thinking and creativity in primary education*. Maidenhead, Berkshire, England: Open University Press.

Carita Kiili toimii tutkijatohtorina Jyväskylän yliopiston Kasvatustieteiden laitoksella.

Marita Mäkinen on kasvatustieteiden professori Tampereen yliopistossa.